

Black Rain: A Novel, Masuji Ibuse
Kodansha Int., Tokio, 1969
(Japanse editie 1965)
ISBN 9780870113642

tekst: prof. dr. Ad Kaptein

47

medische oncologie
juni 2021

helende woorden

Unieke medische verhalen

Medisch oncologen in Nederland en Japan spreken één taal als ze overleggen over het therapeutisch beleid bij patiënten met kanker. Chemotherapieschema's, doseringen en behandeling van bijwerkingen: men verstaat elkaar volledig. Ieder jaar ziet men elkaar bij internationale congressen en men leest dezelfde artikelen in dezelfde tijdschriften. Totdat begrippen als kwaliteit van leven, *patient reported outcomes* en ziektepercepties aan de orde komen. Opeens worden twee aparte werelden zichtbaar¹⁻³. In meer wetenschappelijke termen: symptoomperceptie, ziektegedrag, arts-patiëntcommunicatie, *compliance* en palliatieve zorg worden sterk bepaald door culturele en maatschappelijke factoren.

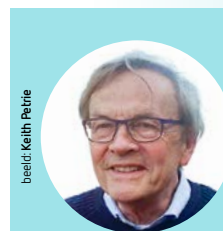
In de roman *Black Rain* verweeft de Japanse auteur Masuji Ibuse (1898-1993) subtiel die culturele en maatschappelijke factoren. Hij werd geboren in Hiroshima, studeerde Frans en kunstgeschiedenis in Tokio en was een tijdje oorlogscorrespondent in Singapore. Vanaf begin jaren twintig van de vorige eeuw publiceerde hij ook literaire werken, waarvan *Black Rain* het bekendst is. De titel verwijst naar de zwarte druppels, zo groot als knikkers, die uit de lucht vallen op 6 augustus 1945, enkele uren nadat boven Hiroshima een atoombom ontploft. Niemand heeft enig idee wat de vernietiging veroorzaakte: 'een nieuw wapen, een olieboom, een gasboom, een gifboom, gifgas, dysenterie, bacteriën, een aardbeving'? Na enige dagen wordt het woord 'atoombom' gebruikt. De raadselachtigheid van wat de catastrofe teweegbracht moet hebben bijgedragen aan het gevoel van ultieme vervreemding. De zwarte regen valt uit de kwalvormige wolk. Die blijft zich dagen uitbreiden en valt langzaam naar de aarde. Zeep en water doen de zwarte regen niet van het lichaam verdwijnen, afwrijven met doeken leidt tot loslatende huid en gruwelijke infecties.

Black Rain is een documentaire roman. De auteur combineert ooggetuigenverslagen, dagboeken en officiële verslaglegging. De reddingsploegen die Hiroshima bereiken, zien slachtoffers met onherkenbare gezichten: zo groot als een watermeloen, al het haar verbrand, de oogleden vrijwel volledig dichtgedrukt. De slachtoffers herkennen zichzelf evenmin. Hun namen worden door hulpverleners met inkt op hun huid geschreven. De artsen en verpleegkundigen zien 'de ruggen van overlevenden, zo rood en lubberend als de kam van een kalkoen, de huid loshangend als een vel papier. De zenuwen zijn door de straling vernietigd, dus pijn wordt niet meer gevoeld.' De hulpverleners werken in een van stank vergeven wereld, duizenden stoffelijke overschotten verbrandt men in de open lucht, honger en dorst zijn overweldigend.

In zijn beschrijvingen van de psychologische antwoorden op de ramp door de overlevenden lijkt *Black Rain* terughoudend en onderkoeld. Een vrouw vernam nog niets van haar broer. 'Hij is waarschijnlijk omgekomen', is haar gelaten reactie. Er wordt nauwelijks gehuild of geschreeuwd – men is verdoofd, de Japanse cultuur waarin je anderen niet moet lastigvallen met je problemen bepaalt mede de psychologische respons. De inwoners van wat Hiroshima was worden ziek. Koorts, diarree, abscessen, een witte huid, haaruitval, afgebroken tanden, pijn, modderkleurige nagels: de bezinking is niet goed, te veel witte en te weinig rode bloedcellen. De keizer van Japan deelt de overgave van Japan aan de bevolking mee in een radio-uitzending – wat voor bijna iedereen de eerste keer is dat ze zijn stem horen. 75 jaar later stelt een Japanse rechter vast dat mensen buiten het zwaarst getroffen deel van de stad recht hebben op gratis medische zorg voor de behandeling van de late gevolgen van de blootstelling aan straling – de *hibakusha* (overlevenden) krijgen verlaat nog enige bescherming tegen zwarte regen⁴. Een unieke gebeurtenis in de wereldgeschiedenis brengt ook een roman voort met unieke medische en psychologische verhalen. ←

Referenties

- 1 Dein S. Explanatory models of and attitudes towards cancer in different cultures. *Lancet Oncology* 2004; 5:119-24.
- 2 Kaptein AA et al. Illness perceptions and quality of life in Japanese and Dutch patients with non-small cell lung cancer. *Lung Cancer* 2011; 72:384-90.3.
- 3 Kaptein AA et al. Illness perceptions and quality of life in Japanese and Dutch women with breast cancer. *Journal of Psychosocial Oncology* 2013; 31:83-102.
- 4 McCurry J. Hiroshima survivors remember. *Lancet* 2015; 386:417-18.

beeld: Keith Peñre

Prof. dr. A.A. Kaptein is emeritus hoogleraar Medische psychologie. In deze column belicht hij romans die ingaan op thema's als zingeving bij kanker, inpassen van kanker in het bestaan, therapie(on)trouw, levensstijl, zelfmanagement, kanker een plaats geven in een sociaal systeem en kwaliteit van leven. Dergelijke romans kunnen bijvoorbeeld worden gebruikt als bibliotherapie of laten mogelijkheden voor *expressive writing* zien.